

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Uluslararası Dil, Edebiyat, Kültür, Tarih, Sanat ve Eğitim Araştırmaları Dergisi

The Journal of International Language, Literature, Culture, History, Art and Education Research

Sayı/Issue 16 (Haziran/June 2024), s. 311-327.
Geliş Tarihi-Received: 16.04.2024
Kabul Tarihi-Accepted: 08.06.2024
Araştırma Makalesi-Research Article
ISSN: 2687-5675
DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1469124

Çocuk Dilinden Uyarlanan Sözcüklerin Türkçeye Kazandırılması*

Installation of Words Adapted From Children's Language Into Turkish

Sevda ÖZEN ERATALAY**

Öz

Gelişimin önemli aşamalarından biri olan ve henüz bebeklik çağında oluşmaya başlayan dil, karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu karmaşık yapı insanoğlu tarafından, zamanla, belirli ilke ve yöntemler dâhilinde değiştirilip geliştirilmiştir. İnsanı diğer canlılardan ayıran önemli özelliklerden biri de dile özgü bu kuralları kullanabilme kabiliyetidir. Eğitim almaksızın, doğal ortamda şekillenip olgunlaşan dilin, işleyişi de her zaman merak konusu olmuştur. Dilin doğuşu, gelişimi ve edinimi üzerine uzun yıllardır önemli çalışmalar yapılmaktadır. Söz konusu çalışmalardan biri de çocuk dili üzerine yapılan araştırmalardır. Titizlik ve sabır gerektiren bu çalışmalar; aile, çevre, akran, okul ve iş birliği içerisinde bazı kişi ya da kurumlarla gerçekleştirilebilir. Söz varlığı çalışmaları da bugün üzerinde oldukça kafa yorulan alanlardan biri olup dile ilgili bazı soruların cevaplandırılması noktasında önem taşımaktadır. Bir dilin söz ve sözcük hazinesi olarak tanımlanan söz varlığı, insanoğlunun konuşma dilinde kullandığı sözcüklerden meydana gelmektedir. Bu sözcükler kimi zaman tarihsel süreçte unutulmuş ve yeniden hayat bulmuş kimi zaman da insanın ihtiyacı doğrultusunda türetilen özgün sözcüklerden oluşmaktadır. Dil yaratıcılığı temelinde yeni yapı ve sözcüklerin hemen her yaş grubundaki kişiler tarafından türetildiği bilinmektedir. Söz varlığına katkı sunma ve araştırmalara farklı bakış açısı getirme bağlamında ele alınan çalışmada dil edinimi ve dil kullanımı çerçevesinde, çocukların da yardımıyla, bazı soruların cevap bulacağı umut edilmektedir. Bir dilin söz varlığı, çocuk dilinden alıntılanan sözcüklerle de zenginleştirilebilir. Bu bağlamda çalışma, çocukların türettiği sözcüklerin tespiti üzerinedir. Çünkü çocuk zihninin yaratıcı gücü ve çocuğun, bir dili kendi kurallarına uydurma becerisi oldukça başarılıdır. Uzun uğraş gerektiren ve sabır isteyen böylesi araştırmalara katkı sunmak amacıyla ele alınan çalışma, çocuklarda dil edinimi gibi önemli bir araştırmanın sadece bir yönünü oluşturmaktadır. Çalışma, bugün 20 yaşın üzerinde olan çocukların da dâhil olduğu bir çalışma olup onların 2-6 yaş aralığında kendi dil evreninde yarattığı sözcüklerin tespiti bağlamında değerlendirilmiştir. Bugün 20 yaşın üzerinde olan bu çocukların sözcükleri, ailelerin görüşü doğrultusunda elde edilmiştir. Ailelerin gözlemleriyle elde edilen ve görüşme neticesinde kayıt altına alınan diğer sözcüklerle birlikte toplam 20 farklı çocuktan 23 sözcük tespit edilmiştir. Çalışma, çocukların telaffuz etmede sıkıntı

* Çalışma, bugün 2-27 yaş aralığına sahip 20 farklı çocuğun 2-6 yaşlarında türettiği sözcüklerin anlamlandırılması ve kullandıkları farklı yapıların değerlendirilmesi üzerinedir. Ailelerin rızası doğrultusunda, onların iş birliği ile gerçekleştirilen çalışma gözlem ve görüşme yöntemi ile gerçekleştirilmiştir.

** Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, e-posta: sevdaeratalay@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-2236-1678.

yaşadığı ses ya da sözcüklerden çok yabancı kökenli sözcüğe Türkçe karşılık bulma bağlamında ele alınmıştır. Örneğin salyangoz çocuğun dil yaratıcılığı neticesinde “kıtır”, telefon “konuşacak”, spor ayakkabı “koşkoş ayakkabı”, tırnak makası “kıt kıt”, helikopter “hoptayay”, raket “topatar”a dönüşmüştür.

Anahtar sözcükler: Çocuk dili, Türkçe, özgün adlar, yeni kavramlar.

Abstract

Language, which is one of the important stages of development and begins to form in infancy, has a complex structure. This complex structure has been modified and developed by human beings over time, within certain principles and methods. One of the important features that distinguish human beings from other living things is their ability to use these language-specific rules. The functioning of language, which is shaped and matured in the natural environment without education, has always been a subject of curiosity. For many years, important studies have been conducted on the birth, development and acquisition of language. One of these studies is the research on child language. These studies, which require diligence and patience, can be carried out with family, environment, peers, school and some people or institutions in cooperation. Vocabulary studies are also one of the fields that have been thought about a lot today and are important in answering some questions about language. The vocabulary, which is defined as the vocabulary of a language, consists of the words used by human beings in spoken language. These words are sometimes forgotten and revived in the historical process, and sometimes they consist of original words derived in line with human needs. It is known that new structures and words are derived by people in almost every age group on the basis of language creativity. This study, which hopes to contribute to the vocabulary and bring a different perspective to research, will hopefully find answers to some questions within the framework of language acquisition and language use, with the help of children. The vocabulary of a language can also be enriched with words borrowed from children’s language. In this context, the study focuses on the identification of words derived by children. Because the creative power of the child’s mind and the child’s ability to adapt a language to its own rules are quite successful. In order to contribute to such research, which requires a lot of effort and patience, this study constitutes only one aspect of an important research such as language acquisition in children. The study includes children who are over the age of 20 today and is evaluated in the context of determining the words they created in their own language universe between the ages of 2-6. The words of these children, who are now over the age of 20, were obtained in line with the opinions of their families. Together with the other words obtained through the observations of the families and recorded as a result of the interviews, a total of 23 words were identified from 20 different children. The study was handled in the context of finding Turkish equivalents for words of foreign origin rather than sounds or words that children have difficulty in pronouncing. For example, as a result of the child’s language creativity, snail became “kıtır”, telephone became “konuşacak”, sneakers became “koşkoş ayakkabı”, nail clippers became “kıt kıt”, helicopter became “hoptayay”, and racket became “topatar”.

Keywords: Children’s language, Turkish, original names, new concepts.

Giriş

Farklı özelliklere sahip olsa da her canlı gelişimini, belli bir süreç içerisinde türüne özgü çevrede tamamlar. İnsanoğlunun bedensel, bilişsel ve ruhsal olarak tamamlamaya çalıştığı bu gelişim, her bireyde farklılıklar gösterebilir. Örneğin bir bebek çevresindeki diğer bebeklere kıyasla erkenden yürüyebilir. İki kardeşten biri daha erken yaşta konuşmaya başlamış olabilir. Bir sınıfta bazı öğrenciler diğer arkadaşlarına göre okumayı erkenden öğrenebilir. Üç kardeşten biri matematik diğeri Türkçe dersinde başarıyla öbür kardeş müzikte yetenekli olabilir. Bu ve buna benzer örnekler çoğaltılabilir. Bunlar, dilin hem biyolojik hem de çevresel yapı ile bağlantısını gösterir. Yani aslında dil, sosyal çevrenin ilettikleriyle edinilen/öğrenilen aynı zamanda da insanın biyolojik ya da genetik durumuyla ortaya çıkan bir yapıya sahiptir.

Dilin doğuşu temelinde bebek ya da çocuk dilinden faydalanılması hususu farklı bilim çevrelerinde halen tartışılmaktadır. Çocuk dili araştırmalarının bazı yönlerden ele

alınıp farklı bakış açılarıyla detaylandırılması belki de bu tartışmalara ışık tutacak niteliktedir.

Amaç

İnsanoğlu doğuştan itibaren biyolojik yapısına eklenen bilişsel, çevresel ya da eğitimsel deneyimlerle dil gelişimini tamamlar. Çocuk dili, sözlü dil verilerine katkı sunan alanlardan biridir. Bu doğrultuda çocukların türettiği sözcüklerin tespit edilmesi de oldukça önemlidir. Leksikoloji (sözlükbilim) araştırmalarına katkı sunarak Türkçenin söz varlığını zenginleştirilmesi amacıyla oluşturulan çalışmanın dilin doğuşu bağlamında da bazı fikirler vereceği umulmaktadır. Çünkü çocuk dili üzerine yapılan araştırmalar, bugün, dilin doğuşu üzerine de önemli bilgiler sunmaktadır. Çalışmada, çocukların söylemekte zorlandıkları sözcüklere ve ilk kez karşılaştıkları nesnelere, kendi zihinlerinde yeni baştan yarattıkları yapı ve adlara odaklanarak dili kullanma becerileri üzerinde durulacaktır.

Yöntem

Çalışmayı bugün 2-27 yaş aralığında bulunan 20 kişiden alınan 23 farklı sözcük/yapı oluşturmaktadır. Bugün 2-11 yaş grubunda olan 12 çocuğun verileri ailelerin desteği ve gözlemler neticesinde elde edilmiştir. Ayrıca çalışmada bugün 20 yaşın üzerinde beş, 17 yaşında iki ve 14 yaşında bir kişinin küçükken yarattıkları sözcükler de yer almaktadır. Bu sözcükler de ailelerin gözlemleri ve zamanında tuttuğu kayıtlarla oluşturulmuştur. Bugün, yaşları 11 olan biri kız dördü erkek toplam beş çocukta elde edilen sözcüklerin değerlendirildiği çalışma şimdiki yaşları 4 ile 5 yaşında iki kız; 9 yaşında iki erkek, 6 yaşında bir erkek ve 2 yaşında bir erkek çocuğunun türettiği sözcüklerle devam etmiştir. Bu yaş grubuna ait verilerin çoğu yaklaşık on yıllık gözlemlerin ürünü olup sözcüklerin ortaya çıkarılmasında soru-cevap yönteminden faydalanılmıştır. 17 yaşında iki (1 erkek ve 1 kız), 27 yaşında bir (kadın), 26 yaşında üç (erkek), 25 yaşında bir (erkek) ve 14 yaşında bir erkeğin 3-6 yaş aralığında kullandıkları/yarattıkları sözcükler için de ailelerin desteğine başvurulmuştur. Tabloda ayrıntılı olarak görüldüğü üzere X işareti verilerin toplandığı bireylerin güncel yaşlarını O işareti de bireylerin hangi yaş gurubunda iken bu sözcükleri türettiğini göstermektedir. Tabloda koyu olarak işaretlenen bölüm ise tüm verilerin hangi yaş grubundan alındığını göstermektedir.

Tablo 1. Kaynak Kişilerin Güncel Yaşları ve Dil Verilerinin Alındığı Yaş Grupları

		Güncel Yaş Grupları: X													
		Verilerin alındığı yaş grupları: O													
		2	3	4	5	6	9	10	11	14	17	25	26	27	
1.	Ahmet		O											X	
2.	Ahmet Hakan C.				O								X		
3.	Ali	X	O												
4.	Ali Kayra T.		O								X				
5.	Alperen Ö.					O							X		
6.	Alperen Y.		O									X			
7.	Atakan Göktuğ			O	O	X	O								
8.	Elif Zeren	O						X							
9.	Ennur Kübra		O						X						
10.	Eslem			O	X										
11.	Hazel	O		X											

12.	Kayra Ü.	O								X			
13.	Kerem	O					X						
14.	Mehmet Efe			O						X			
15.	Metehan	O	O				X						
16.	Mustafa		O						X				
17.	Önder		O						X				
18.	Sedat Kağan		O						X				
19.	Şeyma		O										X
20.	Yusuf	O							X				

Çalışmanın ana malzemesini Türkçeye uygun türetilmiş sözcükler oluşturmaktadır. Bu bağlamda söz konusu sözcüklerin daha iyi tespit edilebilmesi için ailelerden iyi gözlem yapmaları istenmiştir. Eğer çocuk tanık olduğumuz bir anda özel bir sözcük kullanmışsa ailesinin de yardımıyla soru-cevap yöntemiyle müdahaleler yapılmıştır.

Çalışmada olağan durumun dışına çıkılmamış ve çocukların kullandığı sözcükler, yapılar ya da sesler hiç değiştirilmeden var olan şekliyle aynen korunmuştur.

Ailelerin desteği ve görüşü doğrultusunda gözleme dayanarak gerçekleştirilen çalışmada çocukların sadece adları ve yaşları verilmiştir. Çocukların adları aynı ise adlarıyla birlikte soyadlarının ilk harfi bırakılmıştır.

İnsanlığın Mucizesi: Dil

İletişim noktasında en şanslı varlık insandır ve bunu en büyük mucizesi olan dil sayesinde gerçekleştirir. İnsan dilinin ortaya çıkışı gerek dini metinlerde gerekse bilimsel çalışmalarda her zaman karşımıza çıkmış ve her zaman merak konusu olmuştur. Dilin doğuşu konusunda uzun yıllardır farklı varsayımlar ortaya atılmıştır. Çinliler su kaplumbağasının sırtındaki şekillerde yazının sırrı olduğuna inanarak bu şekillerdeki yazıyı imparatorun huzuruna çıkarmışlar ve yazıyı imparatora öğretmişlerdir. Babiller, yarı insan yarı balık bir yaratığın sudan karaya çıkarak kendilerine yazıyı öğrettiğine inanır. Hintliler ise insan dilinin tanrısı sayılan Vâk'a inanır ve Vâk, Tanrı Brahma'nın emriyle dünyayı ve içindekileri yaratmıştır. İbranilere göre Tanrı, canlılara ad vermesi için Âdem'i görevlendirmiştir. İnsanlar, Tanrı'ya ulaşmak için Babil Kulesini inşa etmiştir. Ancak Tanrı'yı kızdırdıkları için de Tanrı kuleyi yıkmış ve her birini dünyanın farklı yerlerine savurmuştur (Kerimoğlu, 2016, s. 49). *Kur'ân-ı Kerîm*'in Bakara suresinde "Allah, Âdem'e bütün varlıkların isimlerini öğretti" (2-31) ayeti yer alır. Görüldüğü üzere kutsal kitaplarda ve eski çağ kültürlerinde dilin ve yazının doğuşu üzerine çeşitli bilgiler yer alır.

Tombul (2014, s. 239), eski çağlarda dilin doğuşu ile ilgili fikir yürütenlerin genellikle filozoflar olduğunu belirtmiştir. Çalışmada insan dilinin çeşitli sesleri çıkarmada tabiatın rolü olduğu vurgulanarak bu çerçevede Lucretius Carus, Eflatun, Aristo ve Epikür'ün dille ilgili fikirleri ortaya konmuştur.

Ruhlen (2017, s. 10-11), dilin kökenini kültürel ve biyolojik nedenlere bağlar. Kültürel noktada ele alınan dil, insanın ürettiği eserlerden en özel olanıdır ve insanoğlu uzun yıllar bu eserini geliştirme eğiliminde olmuştur. Şüphesiz ki dil, gelişme ve kültürün ilerleyip yayılmasında önemli bir rol üstlenmiştir. Biyolojik açıdan ise dil, uzunca bir gelişim evresinin sonucu olarak görünür. Bu gelişim süresi yüz binlerce yıl devam etmiştir. Bu senaryoya göre dil, yüz bin yıl önce de gelişmiş bir yapıdır. İnsanlığın erken türünde (Homo habilis ve Homo erectus) daha az gelişmiş bir dilden söz edilse de söz konusu dilin, "modern insanın dili ve şempanze ile maymunların dili arasında bir yerde" biçiminde tanımlanmaktadır. Elbette bu dilin nasıl olduğunu tahmin etmek ya da bu dil hakkında keskin yorumlar yapmak zordur. Erken türlerin ya da insansuların yaşamını

nasıl sürdürdükleri bilinmektedir. Ancak onların zihin işleyişi ve dillerinin nasıl olduğu henüz cevaplanamayan sorular arasındadır. Biyolojik senaryo kültürel senaryoya göre gerçeğe daha yakındır. Çünkü insan dili, insan evriminin geç devrelerinde, çabucak gelişmiş bir yapı olamayacak kadar karmaşıktır. Bu açıklamalar doğrultusunda Ruhlen (2017, s. 11) dili biyolojik bir yapının parçası olarak tanımlar ve kültürel ya da insan eliyle oluşturulmuş dilin var olan dile katkıda bulunduğunu belirtir.

Chomsky (2014, s. 59-61), dilin doğuştan gelmiş olabileceği tezini oldukça karmaşık ve ilginç bulur. Ona göre bununla ilgili yapılmış çok değerli çalışmalar olsa da bu konu halen tartışmaya açıktır. Dilin doğuştan geldiği fikri çoğu bilim adamının savunduğu bir tez olsa da tam anlamıyla cevap bulunabilmiş değildir. Çünkü söz konusu fikir sağlam temeller üzerine oturtulamamıştır. Chomsky'e göre dil yetisi sadece insanoğlunun zihninde bulunan özel bir yeti olup diğer hiçbir biyolojik organizmada bulunmayan özelliklere sahiptir. Konu üzerine çokça tartışma olsa da dil sadece doğuştan gelen bir yapı değildir. O, aynı zamanda oldukça özgün bir görünüme sahiptir.

Başkan (1968, s. 143-144), dilin doğuşunu sözlü ve yazılı dil olarak değerlendirir. Ona göre sözlü ve yazılı dilin doğuşu arasında önemli bir zaman aralığı bulunmaktadır. Bu da dilin doğuşu noktasında kesin bir şey söylemeyi imkânsız hale getirmektedir. Böylesi bir konunun tam olarak netleşmesi için temelden yepyeni, farklı ve değişik adımlar atılmalıdır. Dilin kökeni noktasında hemen her kurama değinen ve konu üzerine önemli çalışmalara da yer veren Eratalay, Altınörs (2003, s. 16-22)'ten aktardığı ve kendi geliştirdiği tabloda oldukça ayrıntılı bilgiler sunar (Eratalay, 2021, s. 14-32).

Eski çağlardan günümüze dilin doğuşu meselesi her ne kadar bazı temellere (felsefe, din, psikoloji, çevre, biyoloji) dayandırılarak açıklansa da görülüyor ki bu yapının nerede, nasıl ve ne zaman ortaya çıktığı her zaman merak konusu olacaktır.

Çocukların Dili Kullanma Yetisi

Her çocuk henüz anne karnındayken bir şeyleri öğrenmeye, edinmeye başlar. Her bebeğin algılama, konuşma ve olaylara karşı verdiği tepki ya da eylemler birbirinden farklıdır. Genishi'den¹ aktaran Nadir İlhan'ın (2005, s. 155) belirttiği gibi gelişmenin diğer evrelerinde görüldüğü üzere dil yeteneği de her çocukta farklılık gösterir. Bir çocuk ilk kelimesini 10. ayında söyleyebilirken diğer çocuk 20. ayda bunu başarır. Bir çocuk karmaşık cümleleri 5,5 yaşında kurabilir ancak farklı bir çocuk 3 yaşında bu cümleleri kullanabilir. Burada; her çocuğun kendine özgü söylemleri, ifadeleri ve dili kullanma becerisi önem kazanır. Doğduğu andan okuma-yazma eylemini gerçekleştirdiği ana kadar sağlıklı her insanın konuşma yetisine sahip olduğu bilinir. Ancak içinde bulunduğu dilin gramer kurallarını öğrenmekten çok gözlem yeteneği ile konuşmaya çalışan çocuk, bu eylemini kendi yarattığı sözcüklerle de başarabilir. Bu becerisini çocuk, bazen yansıtma bazen benzetme bazen de sesbirimsel yöntemlerle şekillendirir. Yani kendi dilinin kurallarını değiştirerek ya da kendine özgü geliştirdiği dil ile bunu yapar. Bu bağlamda bazen dile farklı ve güzel sözcükler/yapılar kazandırılabilir.

Çocuk dilinin yaratıcılığı ile ilgili Uygur (1988, s. 96) konuya aşağıdaki gibi bakar.

İnsan aklı üşengeçtir yeniliği sevmez, çocuklar bile gelenekçidir çeşidinden kestirip atmalar, gerçekliğe haksızlık etmektir bence. Tam tersine bebekle, taşla, çamurla oynar gibi seve seve dille oynuyor, sözcükleri birbirine çatarak yepyeni birleşimler kuruyor çocuklar. Bunu da zor bir iş yaparmış gibi değil kolayca

¹ <https://www.readingrockets.org/topics/early-literacy-development/articles/young-childrens-oral-language-development>

gerçekleştiriveriyorlar. Kurala sarılmalarıysa öğrenci tutumlarından çok oynama olanaklarını sınama özgürlükleriyle aydınlatılabilir.

Dilin doğuşu, kökeni ya da ortaya çıkışı konusu, bazı bilim çevrelerinde çocuk dilinin incelenmesi temelinde ele alınmaktadır. Başkan (1968, s. 152), ilk insanımsıların (erken türlerin) insan dilini nasıl yarattıklarını anlayabilmemiz için, bugün yeni konuşmaya başlayan bebekleri incelememiz ve asıl işe oradan başlamamız gerektiğini savunur. Bu iki farklı grubun çıkardıkları sesler ve dil sözcükleri noktasında benzerlikler ortaya koyan Başkan hem bebeklerin hem de ilk insanımsı türün rastgele çıkardıkları sesler ve bu ses karışımlarının belli anlamlar barındırdığını belirtir. Bunu, bir bebeğin devamlı *böbbö* sesini çıkarması ve birkaç defa yakınında bulunan kedi imgesinin belirmesi ile bağdaştıran Başkan, ortamda bulunanların bundan sonra bu ses ve kedi arasındaki bağlantıyı kurabileceklerini ifade eder. *Böbbö* sesi ve kedi imgesi, dildeki sesli-göstergenin soyut hale bürünmesi sonucu sözlü-göstergeye dönüşür. Bu da göz önünde bulunmayan bir nesnenin bile zamanla anlatılabileceği anlamını taşır. Belki de zaman içerisinde insan dili de bu şekilde doğmuştur. İlk insanımsılar belki de bebeklerin bu durumuna benzer bir yapı ile hiç yoktan insan dilini yaratmış olabilir (Başkan, 1968, s. 152). Çocukların farkında olmadıkları bir durum vardır ki o da yorulmadan ve birbirinden tamamen farklı olarak çok sayıda dili edinebilmeleridir. Örneğin bazı çocuklar belli bir yaşa gelene kadar (dört-beş yaş) farklı diller konuştuklarını bile algılayamaz. Bu, belki de gelişimin doğal bir parçasıdır (Mukherji, vd., 2014, s. 67-68).

Çocuğun dünyaya gelişinden itibaren geçirdiği süreçler gelişim süreçleri olarak tanımlanır. Dil gelişimi üzerine yapılan pek çok çalışma gösteriyor ki her çocuğun gelişim süreci birbirinden farklıdır. Çocuktan çocuğa değişen bu farklılıkları incelemek için dil gelişimini etkileyen unsurlar adı altında; gelişim ve öğrenme, ailelerin sosyo-ekonomik durumları, ikiz ve tek çocukların dili, cinsiyete ilişkin farklılıklar, zekâ ve iki dillilik gibi etkenler sıralanmaktadır. Değişik süreçlerden geçerek dili öğrenen çocuk, önce ağlama seslerinin duyulduğu ve doğumdan iki aya kadar geçen süreyi kapsayan cıvıldaama dönemini yaşar. Bu dönem 2-6 ay arası dönem olup bebeklerin çıkardığı sesleri ayırt etmeye çalıştığı hatta bu sesleri devamlı tekrar ettiği dönem olarak bilinir. 6-12 ay arası ise bebeğin çevresel uyarıcılara açık olduğu dönemdir. Bu dönemde fısıltı benzeri sesler çıkaran bebekler bu sesleri birleştirerek heceler oluşturmaya çalışır. Bu dönemde bazı çocukların sözcük oluşturabildiği de gözlemlenmiştir. 12-18 ay arası dönem tek sözcük dönemi olarak tanımlanmaktadır ve bu dönem çocukların genellikle yakın çevresindeki eşyalardan başlayarak ilişkide buldukları kişilerin adlarını söylemeye çalıştığı dönemdir. Ayrıca bu dönemde çocukların sözcükleri birleştirme eğiliminde olduğu da görülmüştür. 18-24 ay arası dönem iki sözcük dönemi olarak da bilinmektedir. Bu dönemde çocuklar sözcüklerin birbiriyle ilişkisini kavramaya başlar. Bu dönemde sözcüklerin çoğu adlardır. Bu dönemde dil gelişimi ve dil kullanımı çocuktan çocuğa büyük farklılıklar göstermektedir. Çocukların cümleler kurmaya başladığı dönem de bu dönemdir. 2-3 yaş arası dönem dil hatalarının sıklıkla yapıldığı ve tek cümle ile anlatılması gereken işin iki cümle ile aktarıldığı dönemdir. Bu dönemde çocuklar boyutsal kavramları (büyük küçük), zamansal durumları (öncelik sonralık), miktar birimlerini (azlık çokluk) ve zıtlık yapılarını karşılaştırma ya da kavramada zorluk çekerler. Çocukların 3-4 yaş dönemi benmerkezli konuşmaların yoğun olduğu dönemdir. Ayrıca bu dönemde kekemelik sorunları da ortaya çıkabilmektedir. Bu bağlamda çocuğun dil gelişimini sekteye uğratabilecek olumsuz tavır ve davranışlardan uzak durulmalıdır. Çocukların konuşma becerilerinin daha düzgün olduğu dönem 4-5 yaş dönemidir. Konuşma dilinde tekerleme türüne ilgi duydukları bu dönemde aynı zamanda yazı diline de merak duymaya başlarlar. Benmerkezli konuşma dönemini yavaş yavaş bırakmaya başladıkları 5-6 yaş dönemi öğrenme amaçlı soruların sorulduğu dönemdir. Cinsiyet

özelliklerinin de farkına varıldığı bu dönemde çocuklar sebep-sonuç ilişkisini anlamak için önemli sorular sorarlar. Ayrıca zıt kavramları kullanarak karşılaştırma ve kıyaslama yapabilirler (Temizyürek, 2008, s. 171-172). Görüldüğü üzere insanoğlunun doğduğu andan itibaren sesleri çıkarma, sözcükleri kullanma ve cümleleri düzenli biçimde oluşturabilmesi için belli bir süreçten geçmesi gerekir. Bu süreç her insanda farklılıklar göstererek ilerler ve tüm bunlar zaman içerisinde dil denen yapıyı oluşturur. Bu yapının önemli süreçlerinden biri de konuşma eylemini gerçekleştirmektir. Belli bir sistem ve düzen halinde ilerleyen bu eylemin sağlıklı biçimde yürütülebilmesi için bazı aşamalardan geçmesi gerekir. Çocukluk çağında gelişmeye başlayan konuşma eylemi, bu aşamalar sayesinde olgunlaşır.

Çocuklarda konuşma eylemi iki yönde gelişme göstermektedir. Bunlar; dizimsel (yapısal) basitleştirme ve dizisel basitleştirme. Dizimsel basitleştirme yollarından biri seslem (hece) yitimi ve tekrarlama. Seslem yitimi ve tekrarlama Türk çocuklarında 1-3 ve 1-5 yaşlarında ilk 50 sözcük içerisinde ortaya çıkmaktadır ve genellikle tekrarlama işlemi ile birlikte kendini göstermektedir. Sözcük içindeki bir seslemin tam ya da yarı benzeşim içinde yinelenmesi işlemi tekrarlama olarak tanımlanır. Örneğin anne, dede, ninni, meme, cici gibi sözcükler seslem yinelenmeli sözcüklerden olup çocukların daha erken yaşta ve kolay kullandığı yapılarıdır. Çocuklarda dizimsel basitleştirme işlemlerinden bir diğeri de ünsüz düşürülmesi işlemidir. Türk çocuklarında son ünsüzün düşmesi ile ilgili örnekler sıkça karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra hece başında, sözcük başında ya da sözcük içinde düşürülen ünsüzlere de rastlanmaktadır. Ayrıca /n/ ve /l/ seslerinin bazen düşürüldüğü ancak aynı çocuklarda kimi zaman da güçlük çekmeden kullanıldığı görülmektedir. Sözcüklerde kök-ek birleşmeleri sırasında eş-çift ünsüz bulunan eylemlerde de eşsesletim etkisi sonucu ünsüz düşmeleri görülmektedir. Çocukların konuşma süreçlerinde karşılaştıkları diğer bir işlem de ünlüleşmedir. Bazı seslerin (r, l, ğ) uzun ünlülere dönüşmesi biçiminde gözlemlenen bu işlem çocukların hece döngülerinde bu seslerin varlığını algıladıkları ancak çıkaramadıkları bir dönemde ortaya çıkar. Ünsüz öbeğinin daralması, ünsüz uyumu, ses ve seslem aktarımı; dizimsel basitleştirme işlemleri arasında bulunan diğer önemli aşamalardır. Dizisel basitleştirme işlemleri de önleştirme işlemleri, art-damaksıllaşma, duraklaştırma, sürtünmelilerin kayması, akıcıların farklılaşması, ötümlüleşme/ötümsüzleşme, /ğ/ ünsüzünün kullanımı olarak alt başlıklar altında değerlendirilmektedir (Topbaş, 1996, s. 299-306).

Dil çerçevesinde kurallara uygun olarak konuşma seslerini kullanabilme yeteneği sesbilgisel yeterlilik olarak tanımlanır. Eğer sesbilgisel bozukluklar ortaya çıkarsa konuşma örüntüleri de gerçekleşemez. Çocuğun gelişim süreci içerisinde (fizyolojik, bilişsel, sosyal gelişim) sesbilgisel bağlamda iki farklı ama önemli süreçten geçmesi gerekmektedir. Bunlardan ilki anlam ayırıcı özelliğe sahip sesbirimleri ve karşıtlık işlevlerini ayırt etme ve üretme sürecidir. Çocuğun söz zinciri içerisinde sesbilgisel karşıtlıkları gerçekleştirebilmesi için gerekli sesletim (söyleyiş, söyleme) değişkenlerini otomatik olarak kontrol edebilmeyi öğrenmesi de diğer bir süreçtir (Topbaş, 1996, s. 295). Çocukların bir sesi, yapıyı ya da sözcüğü farklı söylemesi onların "basitleştirme" eğilimi ile açıklanabilir. Araştırmalar sesbilgisel edinimde "sesbilgisel işlem" izlemlerine odaklanır. Bu izlemler yetişkin ile çocuğun söyleyiş örüntüleri arasındaki ilişkiyi tanımlar. Yani sesbilgisel işlemler, çocuğun konuşma sürecinde çıkaramadığı ve güçlük çektiği ses ya da ses dizeleri yerine daha az zorlandıkları ses veya ses dizelerini tercih etme durumu olup zihinsel bir süreci kapsamaktadır. Sesbilgisel işlemlerin psikolojik gerçekliğinin olup olmadığı üzerine tartışmalar sürse de çocuğun sistemini çocuk bağlamında betimleyebilen bir çözüm yöntemi olarak kabul gördüğü bilinmektedir ve bugün yaygın çözümleme yöntemleri arasında pek çok araştırmacı tarafından uygulanmaktadır (Topbaş: 1996, s. 296).

Nesne ve olayları kavramlaştırmaya çalışan çocuklar bunu sözcük kullanarak başarırlar ve bunun için de çocuklarda algısal uyarıcıları düzenleme yeteneği olmalıdır. Bu yetenek geliştikçe çocuk tarafından kavramlar daha kolay öğrenilir. Kavramların soyut ya da somut olması önemli değildir; çocuklarda bir kavramın gelişmesi somuttan soyuta doğrudur. Yani çocuğun kavram gelişimi somut düşünceden soyut düşünceye doğru akar. Çocuğun kavramı öğrenebilmesi için zihninde kodlanan bilginin, verimli biçimde düzenlenmiş ve örgütlenmiş olması gerekir. Algısal değişimden kavramsal değişime doğru gelişim gösteren çocuklar, akıl yürüterek kavramsal çözümlenmeye ulaşırlar. Bu çözümlenme neticesinde de yeni kavramlar öğrenirler. Yeni kavramların oluşması için, çevreden edindiği bilgileri de kodlayan insan, nesne ve olayların özelliklerini kullanarak bunları daha kolay ayırt edebilir. Yani yeni kavram oluşturulurken kavramların özelliklerine dikkat etmek gerekir. Kavram gelişiminin düzgün biçimde ilerleyebilmesi belli bir bilişsel süreçle mümkündür. Kavramlar arasındaki benzerlik ya da farklılıkları algılayabilme, sıraya dizme, onları bir düzen dâhilinde gruplandırma, genelleme vb. gibi. Zamanla, algının kesinleşmesi, deneyimlerin artması ve çeşitlenmesi ile birlikte gelişim gösteren söz dağarcığı ile çocuklar, kavramları daha kolay ve ayırt etmeyi öğrenir (Üstün ve Akman, 2003, s. 137).

Küçük yaştaki çocukların dil ediniminde en önemli avantajları şüphesiz taklit yetenekleridir. Çocuklar ailelerini, arkadaşlarını, çevrede gördüklerini ve daha birçok şeyi kusursuzca kaydeder. Bu, eğitim sonucu gelişmiş bir durum değildir. Bazı istisnalar hariç, kendi halinde ilerleyen bu dil edinimi belli ki çocuğun ince ses ayrımlarını işitmesi ve ayırt etmesi sonucu ilerler ve çocuk da bunu bilinçsizce yapar. Çocuk, yetişkinlik çağına ulaştığında bu ayrımları yapamayabilir. Hatta sözcük ediniminde bazı sorunlarla karşılaşabilir. Sözcük hazinesi gelişmiş olan bir çocuk şaşırtıcı bir hızda belli şeyleri öğrenebilir. Bunu yaparken elbette işin sözlükbilimsel deneyiminden uzaktır yani sözcüğü tam anlamıyla tanımlayamaz. Bunu ne yetişkinler ne de çocuklar tam olarak becerir. Bu beceri sözlükbilimci tarafından, beyindeki dil yetisinin içine yerleşmiş dilsel yeterlilik olarak açıklanabilir. Buradan hareketle belki de çocuğun bir sözcüğü daha hızlı ve kesin olarak edinebilmesi, dil ile deneyiminden önce bu kavramlara sahip olması ile ilgilidir. Yani çocuğun temelde edindiği şey, kendi kavramsal mekanizmasının zaten parçası olan kavramlarla ilgili etiketlerdir. Bu bağlamda sözlüklerdeki sözcük tanımları yeterli düzeydedir. Çünkü sözcüğün anlamı ve onun ilkeleri belli bir eğitim ya da deneyimden bağımsız olarak zaten bilinmektedir. Dil öğrenenler ve de sözlük kullananlar zaten belirli bir düzeyde bazı sözcüklerin ana anlamlarını bilmektedir (Chomsky, 2009, s. 40-41). Chomsky'nin tespitleri doğrultusunda denilebilir ki çocuklar, pek çok sözcüğün nerede, nasıl ve ne şekilde kullanılacağını zaten bilir. Hatta bu durum o kadar başarılı bir hale bürünür ki adını bilmediği bazı kavramları çocuk, tarif ederek, anlatarak ya da onlara yeni adlar vererek aktarmaya çalışır. Bu, çocukların dil edinimindeki ve dili aktarmadaki başarılarıyla ilgilidir. Bu ve benzeri sözlükbilimsel çalışmalarla belki de geçmişten günümüze dilin doğuşu, kökeni, dil yetisi ve edinimi noktasındaki bazı sorular insanoğlunun bebeklik ve çocukluk çağında çıkardığı sesler ve bilinçsizce üretilen doğal sözcüklerle cevap bulacaktır.

Çocuklara Özgü Sözcüklerin Dile Kazandırılması

Sözcük türetme yöntemleri adı altında dilbilgisi kitaplarında pek çok fikir ileri sürülmüştür. Ergin'e (2019, s. 159) göre yeni kavramlar üretebilmek için; yabancı kelime almak, kelime grubu yapmak, kelimeleri diriltmek/derlemek, Türkçede kök ve gövdelere yapım ekleri getirmek gerekir. Eker (2005, s. 402-411), Türkçede çekim ekleri ile tümcelerin asıl görevleri dışına çıkılarak kalıplaşmayla Türkçede yeni sözcüklerin üretilbileceğini dile getirir. Ayrıca türetme yoluyla ad ya da eylem gövdelerine yapım

ekleri getirilerek de yeni sözcükler oluşturulabileceğini savunur. Birleştirme yöntemine de değinen Eker, bu çerçevede iki sözcüğün genellikle tamlama yoluyla bir araya gelerek yeni bir kavramı oluşturduğunu hatırlatır. İki sözcüğün hecelerini ya da parçalarını bir araya getirerek yeni sözcük oluşturma yöntemi olan karma'dan da söz eden Eker, daha sonra kısaltma yöntemine geçer. Kısaltma yöntemini de sözcüklerin baş harflerinden ve bir sözcüğün ilk hecesi ya da bir bölümünün kısaltılarak aynı kavramı ifade edebileceğini söyler. Yazı dilinde olmayan ancak halk dilinde yaşatılan sözcüklerin derleme yöntemiyle yeniden canlandırılması fikrini öne sürer. Tarama yöntemiyle yazı dilinde unutulmuş sözcüklerin yerine geçen yabancı kökenli sözcükler yerine yine Türkçenin tarihsel metinlerindeki sözcüklerin yazı diline kazandırılabilmesini vurgular. Daha sonra eker anlam kayması, ters türetme, uydurma, işlevsel değişim, ödünçleme alt başlıklarıyla konuyu detaylı biçimde ele alır (2005, s. 410-411). Ahanov ve Karaağaç'ın sözcük türetme teklifleri de bu noktada önemli yer tutar. Onlar; ekleme, büküm, yineleme, birleştirme, yardımcı sözler, yer düzeni ve vurgu yöntemleri başlıklarıyla farklı türetme yollarına değinir (Ahanov, 2013, s. 300; Karaağaç, 2012, s. 251-253). Konuyla ilgili ortaya konan fikirleri genel olarak değerlendiren Alibekiroğlu (2017, s. 35-46), biçimbirimlerin kullanıldığı türetim, var olan sözcüklerin bir araya getirilmesiyle kurulan bileştirim, var olan sözcüklere yeni anlamlar yüklenmesi, eğretilmeli kullanımlar, düzdeğişmeceli kullanımlar, yansımali sözcük türetimi, özel adlardan oluşturulan sözcükler, yabancı dilden sözcük almak, sözcüklerin kısaltılarak birbirine eklenmesiyle oluşturulan kısaltma sözcükleri olarak verdiği başlıklar çerçevesinde görüşlerini dile getirir. Görüldüğü üzere Türkçede sözcük türetme yöntemleri oldukça çeşitlidir.

Çocuğun dil yetisi ya da ediniminin tam olarak çözülememiş problem olarak değerlendirilmesi onun dile katkı sunamayacağı anlamına gelmez. Ancak çocuğun dili nasıl edindiği noktasıyla daha çok ilgilenilmiştir. Oysa çocuğun dile kazandırdığı yapılar da içinde bulunduğu dilin geçmişini aydınlatacak kadar önemlidir. Çocukların kendine uydurma ve organize edebilme yeteneğini, onlardaki bilişsel gelişim temelinde somut ve soyut işlemler olarak değerlendiren Piaget'e göre çocuğun fiziksel olarak yapmadan önce zihnen, akıl yoluyla kabul ettiği faaliyetler, bütünü için içselleştirilmesi olarak açıklanır. Bu, aynı zamanda mantık ilkelerini ve kesin kuralları üst derecede *kendine uydurma* ve *organize etmedir* (akt.Bayhan ve Artan, 2007).

Çocuğun kendine uydurma yöntemiyle yarattığı/türettiği yapılar, farklı dil birimlerinin keşfini sağlayabilir. Çocuklarda iletişim aracı olarak kullanılmaya başlayan dil, hem sözel anlatımın hem de bu çerçevede şekillenen bilişsel gelişimin bir sonucu olarak ortaya çıkar. Çocuğun dil edinimi bilişsel gelişim ve sözel anlatımın gelişimi olarak iki başlık altında ele alınabilir. Çocuğun çevresinde duyduğu sesler, algıladığı nesnelere ve eylemler bilişsel gelişimi etkileyen unsurlardır. Çocuğun etrafında gördüğü nesnelere dış görünümü ya da nesnenin eylemi çocuğun zihninde kodlanarak belleğinde depolanır. Daha sonra bu bilgiler nesneyi tekrar gördüğünde ortaya çıkar. Nesneyi tanımak, onlar arasında ilişki kurmak ve nesne-eylem ilişkisini ayırt etmek, çocuğun zihnine kodladığı bilgiler doğrultusunda yeniden kullanılmaya başlar. Çocuğun bu becerisi bilişsel gelişimini de şekillendirerek ona önemli katkılar sunar. Bilişsel gelişimin önemli kanıtlarından biri; çocuğun bilmediği, çevresinde görmediği ya da kendilerinin içinde bulunmadığı zaman dilimine, nesnelere ya da yerlere gönderimde bulunmaları ile ilgilidir (Çapan, 1996, s. 284). Çapan'ın son ifadesi, aslında söz konusu çalışmanın özünü oluşturmaktadır. Öyle ki gerek çevre gerekse deneyim sonucu edinilen sözcükler, çocuğun dil gelişimini önemli ölçüde etkiler. Örneğin bir oyuncağı, eşyayı, olayı, durumu vb. herhangi bir kavramın adını çocuk, kendi dil evreninde, yeteneği ve hayal dünyasının da katkısıyla yeni baştan adlandırabilir.

Çocuğun dili kullanma becerisi sözcük türetme yolları içerisinde önemli bir yere sahiptir. Çocukların dile katkısı bu noktada araştırılması gereken konulardandır. Bazı seslerden, basitleştirilmiş kurallardan ve örneksemelerden faydalanılarak kullanılan dil, çocuk dilidir. Bu dil, insanoğlunun dil düzeneği ile doğduğunu ve bu düzeneğin etkisiyle de sözcük türetebildiğinin en önemli kanıtıdır (Paylan, 2015, s. 174). Onların yarattığı özgün adlar çocuğun zihinsel gelişimine, iletişim becerisine ve çevreyle ilişkisine olumlu katkılar sunar. Çocuğun yarattığı ve kendisine ait olan sözcükler, onların duygu ve düşüncelerini daha kolay ifade edebilme olanağı sağlar. Çocukların dil becerileri içerisinde üretilen bu yeni sözcükler/sözcükler aynı zamanda var olan dili de etkiler. Hem çocuğun hem de var olan dilin gelişimi noktasında, bu özgün sözcüklerin kayıt altına alınması gerekli bir adımdır. Bu sebeple çocuklara destek vermek, dil gelişimlerinin sağlıklı biçimde ilerlemesi için onları teşvik etmek gerekir.

Yansıma ve İkileme Yöntemi

Zülfikar (1995, s. 1), anlatıma canlılık ve renk katan yansımaları; tabiattaki canlı-cansız tüm varlıkların dolaylı ya da doğrudan bazı hareket ve gürültülerin kaynağı olarak belirtir. Tabiatın hareketliliğini ve de canlılığını, onu gözlemleyen, onun içinde olan ve konuşma becerisine sahip olan insanın görme, tatma ve duyma gibi duyuları yardımıyla tabiatı, adlandırmaya ve söz biçimine getirmeye çalıştığını ifade eder. Kısaca tarih boyunca insanoğlu tabiatın canlılığını ve hareketliliğini duyuları yardımıyla adlandırma yoluna gitmiş ve tabiat da bu bağlamda onun her zaman ilgisini çekmiştir. Tabiatın bazı sesleri ve gürültüleri, insanda yarattığı duyuların adlandırılmasında ve bunların söz haline getirilmesinde önemli rol oynamıştır. Yani ana dile kılavuz olan tabiat ve tabiatın alınan ses ve gürültüler, dilin yapısına uydurularak, ses yansımalarına özgü bir sistem dâhilinde, kelimelere dönüştürülmüştür. Sözcük yaratma noktasında yansımaların dildeki rolleri çok önemlidir. Bunun en güzel örneğini de çocuklar vermektedir. Canlı ya da cansız bir varlığın ve nesnenin çıkardığı ses, çocuğun zihninde çeşitli şekillerde algılanır ve bambaşka bir görünüme kavuşarak ifade edilebilir ve o şey çocuğun türettiği yeni bir ad olur. Çocuk dilinde tren, çoğunlukla, ilk olarak “çuf çuf” biçiminde ifade edilir. Kuşlar “cik cik”, olumsuz olay ya da durumlar “uff” biçimindedir. Bu bilindik yansımalar hemen herkesçe kabul edilir ve hatta masallar bile bu yansımalarla süslenir. Ancak bir de çocuğun kendi zihninde türettiği yansımalar vardır.

Çocuktan çocuğa değişen bu yansımalar, çocuğun kendi algı ve hissi ile ilgilidir. Bu başlık altında değerlendirilen sözcükler, 2-5 yaş aralığındaki çocuklardan alınmış sözcüklerdir. Şu an yaşları 26, 11, 11, 10, 9, 6 ve 4 olan çocukların türettiği bu sözcükler ailelerin gözlemi ve görüşü neticesinde elde edilmiştir. Yansıma ve ikileme yöntemiyle çocuklar tarafından üretilen bu sözcükler 3’ü kız, 4’ü erkek olmak üzere toplam 7 çocuktan alınmıştır.

Cuba cuba: TDK Sözlüğünde (2011, s. 473) *bıcı bıcı* ifadesi “çocuk dilinde yıkanma” olarak tanımlanmaktadır. Yine aynı sözlükte “cup” sözcüğü “suya düşen bir şeyin çıkardığı ses” olarak açıklanmaktadır. Bu sözcükler suyun çıkardığı yansıma seslerden oluşturulmuş sözcüklerdir. Şu an 11 yaşında olan Ennur Kübra, 3 yaşından 4-5 yaşlarına kadar “bıcı bıcı”yı söyleyemediği için, kendi dilinin kuralları çerçevesinde belki de daha önce duyduğu “cup” ve “bıcı” sözcüklerini karıştırarak/birleştirerek *cuba* biçiminde yeni bir yansıma sözcük türetmiştir.

Çakçak: Şu an 10 yaşında olan Elif Zeren, henüz 2 yaşındayken “sakız” a bu adı vermiştir. Sakızın ağızda çıkardığı ses bağlamında çocuğun bu adlandırmayı yaptığı görülmektedir. Halk dilinde *cakcak* ya da *çakçak* yansıma sözcüğü hindi, kuş, ağaçkakan,

geveze² vb. anlamlar taşımaktadır. Bu yansıma sözcüklerin yanı sıra çocuk dilinden alınan farklı bir biçim, şüphesiz, söz varlığına katkı sunacaktır.

Dıgıl dıgıl: Şu an 26 yaşında olan Ahmet, henüz 3 yaşındayken “banyo yapma” eylemini *dıgıl dıgıl* olarak anlatmaya çalışmıştır. Bu, çocuğun kendi zihin dünyasında yarattığı bir eylem ya da çevresinde gördüğü farklı bir şeyle ilişkili olabilir. Burada önemli olan, çocuğun yeni bir sözcük türetme başarısıdır.

Hoptayay: Uzun süre birebir gözlemlenen ve şu an 11 yaşında olan Sedat Kağan, henüz 3 yaşındayken *hopt hopt* sesi çıkardığını söylediği “helikopter”e aynı sestem hareketle *hoptayay* adını vermiştir. Köken olarak Fransızca olan bu araç, çocuğun dilinde yansıma ses olarak yeni bir ad bulmuştur.

Kıt kıt: Uzunca süre birebir gözlemlenen ve şu an 6 yaşında olan Atakan Göktuğ “tırnak makası”nı *kıt kıt* olarak söylemiştir. Bunu hem eylem bağlamında tırnak kesme hem de alet adı olan “tırnak makası” temelinde kullanmıştır. Çocuk, eylem ve alet adı olarak kullandığı sözcüğün daha sonra eylem biçimini terk etmiş ancak *kıt kıt*’ı alet adı olarak kullanmaya devam etmiştir.

Kıtır: Kabuklu hayvanlardan olan “salyangoz”, çocuk dilinde belki de söylenmesi en zor sözcüklerdendir. Şu an 4 yaşında olan Hazel, henüz 2 yaşındayken bu hayvana *kıtır* adını vermiştir. Bu adın nereden geldiği sorulduğunda çocuk, üzerine basıldığında bu sesi çıkardığını dile getirmiştir. Çocuk duyduğu ses ile bağlantılı olarak salyangoza *kıtır* adını vermiştir.

Töytöy: Şu an 9 yaşında olan Kerem 2 yaşındayken “traktör”ün sesini önce *töy töy* olarak taklit etmiş daha sonra zamanla “traktör”e *töytöy* demiştir. Çocuğun sözcüğe hem biçimsel benzerlik hem de yansıma ve taklit neticesinde bu adı verdiği görülmektedir. Çocuk, birebir uzunca bir gözleme tabi tutulmuştur.

Çocukların kelime türetmede sıkça başvurduğu yansıma yöntemiyle oluşturulmuş pek çok sözcüğün bugün derleme sözlüğünde de karşımıza çıktığı görülmektedir. Bunlardan biri de yumurta (gakgı, gaga, gaka, gakkak, gugu, gıkı, gıka ...) sözcüğüdür. Çocuk dilinde yansıma yoluyla oluşturulan pek çok adlandırma Küçük’ün (2016, s. 430) çalışmasında detaylı olarak verilmiştir.

Benzetme ve İlişki Kurma Yöntemi

Çocuk dilinde sözcükler genellikle, *cici, mama, nine* gibi aynı hecenin tekrarı olarak karşımıza çıkar. Bugün bu şekilde kullanılan pek çok sözcük çocuk dilinden alınmıştır. Alıntı olmayan ve doğal yöntemlerle çocuğun ihtiyacı ve dilin doğal gelişim özelliğiyle türetilen çoğu sözcük milli dilin ürünleri arasında değerlendirilebilir (İlhan, 2005, s. 158). Buradan anlaşılacağı üzere çocukların ürettiği çoğu sözcük, dilin öz sözcükleri olarak yeniden değerlendirilmelidir.

Burada yaşları bugün 27, 26, 25, 17, 17, 9, 5 ve 2 olan sekiz kişinin türettiği sözcüklere yer verilmiştir. Bunlardan 3’ü kız 5’i de erkektir. Yöntem bölümündeki tabloda söz konusu bireylerden elde edilen verilerin hangi yaş grubuna ait olduğu “O” işareti ile belirtilmiştir.

Bilgi akını: “Computer” sözcüğüne karşılık olarak bulunan bilgisayar, şu an 9 yaşında olan Metehan’ın kendi dil evreninde *bilgi akını* olarak henüz 3 yaşındayken yeniden adlandırılmıştır. Bu, özel bir sözcüktür ve Türkçenin söz varlığına dâhil

² <https://sozluk.gov.tr/> [Erişim Tarihi: 21.02.2024]

edilebilir. Hatta sözcük, bundan sonraki yeni sözcüklere ad verilmesi noktasında fikir de verebilir.

Bilgi yazını: Bilgisayara yeni bir ad bulan çocuklardan biri de Şeyma'dır. Şu an 27 yaşında olan Şeyma 3 yaşından 5 yaşına kadar "bilgisayara" *bilgi yazını* olarak kullanmıştır. Çocuk bu adlandırmayı kendi dil kuralları çerçevesinde zihninde farklı biçimde kodlamıştır. Babasının devamlı bilgisayar başında bir şeyler yazdığını söyleyen çocuk, muhtemelen söylemekte zorlandığı sözcüğün kendine daha kolay gelen bilgi sözcüğü ile yazmak eylemini birleştirerek yeni baştan bir sözcük türetmiştir.

İbik: Ali³, "badem" sözcüğünü *ibik* olarak ifade etmektedir. Annesinin ifadesiyle kuzeninin "badik" olarak söylediği sözcük, çocuğun zihninde *ibik* olarak kodlanmıştır. Çocuklar söyleyemediği bazı sözcükleri uydurabilir; bu, bilinen bir gerçektir. Ancak çocuğun türettiği sözcük anlamlı ve var olan dile uygunsuz ise o zaman söz varlığı temelinde yeniden değerlendirilmelidir. Burada sözcüğe yer vermemizin sebebi de tam olarak budur. Yani çocuk Farsça kökenli "badem"i Türkçede sivrilik, köşe ve kenar anlamına gelen *ibik* olarak yeniden adlandırmıştır.

Konuşacak: Şu an 25 yaşında olan ve 2,5 yaşındayken telefona "konuşacak" adını veren Alperen Y.'ın zihninde konuşulan aygıt olarak görülen telefon, konuşma eylemi bağlamında Türkçeleştirilerek yeni bir ad bulmuştur.

Koşkoş ayakkabı: Şu an 17 yaşında olan Kayra Ü. 2 yaşındayken koşma eyleminin zihninde çağrıştırdığı imge doğrultusunda spor ayakkabıyı "koşkoş ayakkabı" olarak Türkçeleştirmiştir.

Kuyruk kuşu: Türkçenin tarihsel metin ya da lehçelerinde "süglün, sülgün/süglün, sügiç, süvlin, sövlün" (Clauson, 1972, s. 820-821) biçimleriyle karşımıza çıkan sözcük, uzun kuyruklu bir kuş türünün adı olup çağdaş Türkçede "sülün" olarak bilinmektedir. Sözcük, şu an 5 yaşında olan Eslem'in henüz 4 yaşındayken dilinde *kuyruk kuşu* olarak yeni bir biçime bürünmüştür.

Memelik: Şu an 17 yaşında olan Ali Kayra T. henüz 3 yaşındayken Fransızca kökenli sütyene "memelik" adını vermiştir.

Topatar: Şu an 26 yaşında olan Alperen Ö., henüz 6 yaşındayken "raket"i *topatar* olarak adlandırmıştır. Çocuğa göre "raket", topu atan bir aygıttır ve çocuk top ile raket arasında bağlantı kurmuştur. Raketin amacı topu uzaklaştırmaktır. Dolayısıyla Alperen Ö. raket-top-eylem ilişkisi üzerinden yabancı bir sözcüğe Türkçe karşılık bulmuştur.

Kısaltarak Değiştirme Yöntemi

Demirci'ye (2015, s. 37) göre dilde en az çaba yasanın varlığın olduğu hemen her yerde bir şekilde ve oranda kendini gösterir. Hayatın hemen hemen her yerinde karşımıza çıkan bu yasanın (bir yere giderken en kısa yolu tercih etmek, bir şey alırken kaliteli ucuz ancak işlevsel olmasına özen göstermek, az zamanda çok işler yapabilmek, az yakıtle uzun yol gidebilmek vb.) dilde de kullanılması gerekli bir durumdur. Zaman ya da mekân bağlamında kısıtlanmak istemeyen insan beyni hızlı iletişim kurmayı hedef edinir. Bu sebeptendir ki hayatın her aşamasında karşımıza çıkan bu yasa, edebî olma kaygımızdan çok, daha hızlı iletişim kurma kaygımızdan kaynaklanır. Demirci'nin de belirttiği gibi hayatın her aşamasında, her yerinde ve her anında karşımıza çıkan en az çaba yasanın, çocuk dilinde de oldukça kullanılan yasalardandır. Çocuklara özgü dil

³ Bugün 2 yaşında olan Ali çalışmaya dâhil edilmiştir. Çünkü bu tarz bir kullanım benzetme bağlamında Türkçe sözcük üretiminde oldukça önemlidir. Annenin gözlemi neticesinde aktarılan sözcük bu sebepten çalışmaya eklenmiştir.

birimleri, az çaba yasası temelinde bazen mantığa aykırı gibi görünse de çocuğun yarattığı bu yapılar, var olan dile ve onun söz varlığına önemli katkılar sunabilir.

Söz konusu başlık altında şu an 6, 9, 11 ve 14 yaşlarında olan 4 erkek çocuğun 2-6 yaş aralığında kullanmış oldukları dil verileri incelenmiştir.

Baka: Şu an 9 yaşında olan Metehan “tabak” sözcüğünü 2 yaşındayken *baka* biçiminde ifade etmiştir. Bir çocuk tarafından, sözcüğün ikinci hecesi temel alınarak oluşturulan bu adlandırma farklı bir yöntem olarak değerlendirilebilir. Belki de çocuklar, duydukları sözcüklerin son hecesini daha fazla akılda tutma eğilimindedir. Bilindiği üzere Türkçe, çok da vurgulu bir yapıya sahip değildir. Vurgu yönünden orta hecenin genellikle zayıf olduğunu bildiğimiz Türkçede çoğunlukla son heceler vurguludur. Arapça kökenli “tabak” sözcüğü, çocuğun zihninde belki de son hecenin vurgulu olması bağlamında ve duyduğu son hece temelinde *baka* olarak yeniden kodlanmıştır.

Gege: Derleme sözlüğünde farklı anlamlara sahip olan *gege* sözcüğü şu an 11 yaşında olan Mustafa’nın dilinde henüz 3-4 yaşlarındayken “anneanne” ve “babaanne”nin karşılığıdır. Çocuk muhtemelen “nine” sözcüğünü tam olarak söyleyemediği için bu sözcüğü tercih etmiştir. Burada Anadolu ağızlarında “baba” anlamına gelen *gekke*⁴ sözcüğüne ve aynı zamanda Atay’ın (2008, s. 115-116) çalışmasına değinmek gerekir. Atay, Eski Türkçede akrabalık bildiren “ka” kökü ve türevlerine eklenen bazı ek ve sözcüklerin akrabalık adları oluşturduğuna vurgu yapmıştır. Dolayısıyla söz konusu çalışmada Anadolu ağızlarında “baba” anlamına gelen *gekke*, “abi” anlamına gelen *geko*, “kardeş” anlamına gelen *kekey*, “büyük kardeş” anlamına gelen *keki* vb. örnekleri vererek bunların Eski Türkçe ile bağlantısı üzerinde durmuştur. Eski Türk Yazıtlarında “abla” ve “büyük kız kardeş” anlamına gelen *eke* sözcüğü, Eski Uygur Türkçesinde “abla”, *Dîvânu Lugâti’t-Türk*’te “büyük kız kardeş, koca veya karının kendinden büyük kız kardeşi”, Kıpçak Türkçesinde “hala, bibi”, Kazak Türkçesinde “baba” anlamlarına gelmektedir. Kırgız Türkçesinde *ake~eke* olarak “baba, ata, amca (yaşça büyük erkeğe hitap) ve Teleüt Türkçesinde *akay* olarak “ecdat, ata” anlamlarında karşımıza çıkmaktadır (Atay, 2008, s. 115-118). Atay’ın görüşleri doğrultusunda, belki de *ke+eke* birleşmesi ile “anneanne” ve “babaanne” anlamına gelen *gekke* biçimi, çocuğun dilinde adeta yeniden hayat bulmuştur. Elbette burada çocuğun bu kullanımı bilinçli olarak yaptığından ve Eski Türkçedeki biçimi bildiğinden söz edilmemektedir. Burada çocuk dilinden alınan *ninni*, *dede*, *nine*, *cici* sözcükleri gibi bir kullanımdan söz edilmektedir. Burada önemli olan ve vurgulanmak istenen çocuğun dilinde Eski Türkçede bulunan ve akrabalık anlamı veren bir ekin tekrarlanarak akraba anlamında yeni bir sözcük oluşturmasıdır. Böylece sözcük *babaanne*, *anneanne* sözcüklerine alternatif olmakla birlikte dilde en az çaba yasası dâhilinde basitleştirilmiş haliyle Türk dilinde yeni bir sözcük olarak değerlendirilebilir.

Han: Şu an 6 yaşında olan Atakan Göktuğ, uzunca süre birebir gözlemlenen çocuklardandır. Çocuk söylemekte zorlandığı ve çıkaramadığı seslerin yerine “h” sesini koyduğu için “Kağan”ı *han* biçiminde kısaltarak ve değiştirerek söylemektedir. İki sözcük tarihsel sözlüklerde aynı kökene gittiği bilinen sözcüklerdir. Bir şekilde çocukların türettiği sözcükler ile tarihsel süreçteki ses değişimlerinin örtüşmesi son derece ilginçtir.

Mimiya: Şu an 14 yaşına gelmiş olan Mehmet Efe’nin dilinde değişen ve oldukça farklılaşan sözcüklerden biri de “şemsiye” sözcüğüdür. Çoğu çocuğun söylemekte zorlandığı sözcüklerden biri olan “şemsiye” 4 yaşındaki Mehmet Efe’nin dilinde yeni bir biçime bürünmüştür. Sözcük, Topbaş (2005, s. 69-73)’ın da belirttiği üzere çocuğun dilinde /m/ sesinin daha kolay söylenmesi, daha çabuk edinilmesi bağlamında

⁴ <https://sozluk.gov.tr/> [Erişim Tarihi: 12.03.2024]

değerlendirilmelidir. Ayrıca çocuk kendi diline uyarlama çerçevesinde basitleştirme işlemiyle zor bir sözcüğü yeni bir biçime sokmuştur. Her çocuğun kendi dil becerisine uygun olarak türettiği sözcükler, var olan dile katkı bağlamında değerlendirilebilir ve belki de bu çerçevede sözlük çalışmaları yapılabilir.

Çoğaltarak Değiştirme Yöntemi

Dilde en az çaba yasasına çoğunlukla sadık kalan çocuklar, bazen de bu durumun tam tersini yapabilir. Çocuk kendi dilince bazı sözcük ya da eklere fazlalık getirebilir. Ses dizimi temelinde gelişme gösteren çocukların bu gelişim sürecinde anadillerine ait olan ses sistemini erken yaşta kazanmaya başladıkları ve bu durumu genellikle 4-5 yaşlarında tamamladıkları görülür. Ancak bu zaman diliminde çocukların yetişkin ses sistemini öğrenmede zorluk yaşadıkları ve çok fazla hata yaptıkları da bilinir. Yani konuşma seslerinin söyleniş gerçekleştirilmiş olsa da hedef sözcükteki ses dizimi hatalı olabilir (Topbaş: 2006, 41). Açıklama dâhilinde çoğaltarak değiştirme yöntemi çocuklarda sıkça karşımıza çıkmaktadır. Atakan Göktuğ da soru ekini çoğaltarak bu işlemi gerçekleştirmiştir.

mUsUn mU/mIsIn mI? 6 yaşındaki Atakan Göktuğ, soru ifadelerini farklı biçimde kullanmaktadır. İki soru ekini üst üste kullanan çocuk, bunu 4 yaşına kadar devam ettirmiştir. "Anne pijamamı giydirebilir *misin mi?* Kitap okuyor *musun mu?* Ağlasam üzülür *müsün mü?"* örneklerinde olduğu gibi çocuk, soru eklerini üst üste kullanarak dil birimini çoğaltma yoluna gitmiştir.

Sesleri Değiştirme/Farklılaştırma Yöntemi

Çocuklarda ses bilgisi edinimi belirli bir süreç içerisinde gelişmektedir. Bu süreç algılama ve çözümlenme süreçleri ile ilgili bir edinimdir. Belirli aylar içerisinde tüm çocuklara göre ses bilgisi edinimi aynı doğrultuda devam ederken ve birbirine benzerken çocukların ses edinimlerinde belli bir sıra gözetilir. Çocukların önce çift dudak sesleri ve geniş düz ünlülü yapıları edindiği görülür. Örneğin çocuk /b/ ve /t/ seslerini art damakta çıkarılan /k/, /r/ seslerinden önce öğrenir. Yine /p/ ve /m/ seslerini de /s/, /z/ gibi sızıcı ve /l/, /r/ gibi akıcı seslerden önce kullanmaya başlar. Çocuklar sözcükleri basitleştirme yöntemiyle kullanır. Bu basitleştirme yöntemini de çeşitli kurallar geliştirerek yapar ve bu çerçevede sözcüklere bazı işlemler uygular. Örneğin sözcüğün son ünsüzünü düşürebilir ya da art damakta çıkarılan sesi daha önde çıkarabilir. Sürtünmeli bir sesi daha yavaş biçimde kullanabilir (Topbaş, 2005, s. 69-73).

Konuşmayı yeni öğrenmeye başlayan bir çocuk için bazı ünsüzlerin çıkarılması oldukça zordur. Bunların doğru çıkarılabilmesi bazen neredeyse imkânsızdır. Çocuk söyleyemediği sesleri ya tamamen çıkarma ya da değiştirerek ve çoğu zaman o sese en yakın sesi kullanarak bunu yapma yolunu seçer. Oluşma yeri açısından aynı olan bazı sesler, özellikle çocuğun dilinde, birbirine karışabilir. İşte bu sebeptendir ki çocukların dilinde kimi sözcükler farklı biçimde karşımıza çıkar. Önemli olan sözcüklerin, belli bir düzen ve dil kuralları çerçevesinde, anlaşılabilir düzeyde olmasıdır. Kimi çocuklar bunu o kadar güzel becerir ki sözcük, sanki yeniden inşa edilmiş gibi karşımıza çıkar. Yapıcı, çocuklardaki aktif (etkin) ve pasif (edilgen) dil ayrımına değinir. Ona göre çocuğun dinlerken ya da okurken anladığı, anlamını bilmediği sözcükler onun pasif dilini, konuşmasına yansıyan sözcükler de aktif dilini oluşturur (Yapıcı, 2011, s. 2). Çocuğun aktif (etken) dili konuşma becerisine bağlıdır. Duyduğu, gördüğü, dokunduğu bir şeye ad verme çabasında olan çocuk, bunu aktif dil temelinde çok da iyi yapar. Topbaş (2005, s. 79- 80) Türk çocuklarındaki ses olaylarını ses düşmesi, benzeşme, çok heceli sözcüklerin indirgenmesi, hece tekleşmesi, akıcı seslerin yarı ünlü olarak telaffuz edilmesi biçiminde

sıralar. Özellikle benzeşme ve ses düşmesinin 3-4 yaşların sonunda ortadan kaybolduğunu belirtir. Aşağıdaki benzeşme örnekleri yaşları birbirinden farklı 3 erkek çocuğunun sözcükteki sesleri değiştirerek ya da sözcüğü basitleştirerek kullandığına dair örnekler olup Topbaş'ın (2005, s. 79- 80) belirttiği biçimde ortaya çıkmıştır.

Fudmak: Şu an 26 yaşında olan Ahmet Hakan, 5-6 yaşına kadar “mutfak” sözcüğünü *fudmak* olarak söylemiştir. Oldukça farklı bir yapıya bürünmüş olan sözcük, çocuğun dilinde ses değişiklikleri temelinde yeniden türetilmiştir.

Sallande: Çocuk için söylenmesi zor sözcüklerden olan “sandalye” sözcüğü şu an 11 yaşındaki Yusuf'un konuşma dilinde *sallandeye* dönüşmüştür. 2 yaşından 3 yaşına kadar ses değişiklikleri temelinde sözcüğü yeniden biçimlendiren çocuk, burada görüldüğü üzere basitleştirme yöntemini kullanmıştır.

Sandalyoz: Bugün 11 yaşında olan Önder, Rumca kökenli “salyangoz” sözcüğünü 3 yaşındayken *sandalyoz* olarak yeniden biçimlendirmiştir. Dilin kıvrımlaşarak rahatça hareket etmesi ve birbiriyle bağımsız ünsüzlerin bir çırpıda ağızdan çıkarılması ile oluşan sözcük, yetişkin bireylerin de söylemekte zorlandığı sözcükler arasındadır. Çocuk böylesi kavramlara ad bulurken söylenişi kolay olanı seçer ve bunu da kendi zihninde kodladığı bir adla sözcüğü yeniden biçimlendirerek yapar.

Sonuç

Çalışmada bugün 2-27 yaş grubunda olan bazı çocukların 2-6 yaş aralığında kullandıkları ve türettikleri sözcükler ele alınmıştır. 20 farklı çocuktan alınan dil verileri ailelerin görüşleri doğrultusunda gözleme dayalı gerçekleştirilmiştir. Bugün yaşları büyük olan çocukların küçükken söyledikleri konuşma verileri için ailelerin görüşüne, gözlemine ve tuttıkları notlara başvurulmuştur. Çocuklara ait sözcükler; yansıma, ikileme, benzetme, ilişki kurma, sözcüğün kısaltılarak ya da çoğaltılarak değiştirilmesi, seslerin değiştirilmesi alt başlıkları altında değerlendirilmiştir. Çalışma çocukların sesleri neden ve nasıl çıkardıklarından çok Türkçedeki yabancı kökenli sözcüklere alternatif olabilecek sözcükler ve Türkçenin tarihsel metinlerinde karşımıza çıkan yapılar (gegge ve han sözcükleri gibi) bağlamında değerlendirilmiştir. Yaş grubu birbirinden farklı çocukların türettiği çoğu sözcük leksikoloji (sözlükbilim) çalışmalarına katkı sağlayacak niteliktedir. Örneğin *raket* sözcüğüne karşılık 6 yaşındaki bir çocuğun top sözcüğü ile at-eylemine ilişkilendirerek türettiği *topatar*, *salyangoz* sözcüğüne karşı 2 yaşındaki bir çocuğun yansıma yöntemiyle türettiği *kıtır*, Türkçenin tarihsel metinlerinde akrabalık bildiren *kA* kökünün çocuğun dilinde yeniden hayat bularak *nine* anlamında *gegge* biçimine dönüşmesi, pek çok dilde telefon olarak karşımıza çıkan sözcüğün çocuğun dilinde *konusacak* biçimde Türkçeleştirilmesi sözlük çalışmalarına katkı sunacak sözcüklerden sadece birkaçıdır. Çalışmada değerlendirilen çocukların konuşma dilinde kullandıkları ya da türettikleri sözcükleri basitleştirme işleminden çok yansıma ve ikileme işlemi kullandıkları görülmüştür. Çocuğun dilinde bu yöntemle türetilen sözcüklerin çoğunlukla 2-3 yaşlarında oluşturulduğu görülmüştür. Benzetme ve ilişki kurma yöntemiyle sözcük türeten çocuklar da bu türetmeleri daha çok 3 yaşında ortaya koymuştur. Sözcük türetme başlığı altında pek çok kaynaktan genellikle yansıma, benzetme, kısaltma, vurgu gibi yöntemlerden söz edilmiştir. Ancak bu yöntemlerin çocuk dili bağlamında ele alınması önerisi neredeyse yoktur. Oysa çocuk; yansıma, sözcük yaratma, vurguyu kullanma, benzetme-ilişki kurma bağlamında yeni sözcükler türetme noktasında son derece başarılıdır. Halk dilinden toplanacak ya da tarama yöntemiyle tespit edilecek veriler kadar çocuk dilinden derlenecek sözcüklerin/yapıların tespiti de önemlidir. Sözcükleri yineleme, ekleme yapma, birleştirme vb. yöntemlerinin çoğu zaten çocuğun dil yaratıcılığında var olan yöntemlerdir. Dile katkı sunması amacıyla;

çocukların türettiği sözcüklere yer verilen çalışmada dilin doğuşu, kökeni ve dil edinimi gibi konulara da değinilmiştir. Chomsky'nin belirttiği üzere (2009, s. 40-41) bebeklik ve çocukluk dilini incelemek için önemli deneyler ve araştırmalar yapılmalıdır. Ancak konu çocuklar olduğu için detaylı bir araştırma ve kesin bilgilere ulaşmak pek de mümkün değildir. Çocukların dili nasıl kullandıkları ve neyi neden yaptıkları onlar tarafından net ve doğru biçimde cevaplanamadığı için ne yazık ki söylenecek sözler de kısıtlı olmaktadır. Ancak çocukların yarattığı sözcükler belki de onlarda var olan dil bilincinin birer kanıtıdır. Bu sözcüklerin nasıl ortaya çıktığı, çocuğun zihninde ne şekilde kodlandığı soruları belki de çocuk dilini inceleyen bazı disiplinlerin araştırma konuları arasında yeniden değerlendirilebilir.

Kaynakça

- Alibekiroğlu, S. (2017). Türkçede Sözcük Türetme Yolları. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 16(1), 35-46.
- Ahanov, K. (2013), *Dil Bilimin Esasları*, (Aktaran: Murat Ceritoğlu), Ankara: TDK Yayınları.
- Altınörs, A. (2003). *Dil Felsefesine Giriş*. İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Artan, İ. & Bayhan P. S. (2007). *Çocuk Gelişim Eğitimi*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Atay, A. (2008). Argolaşmış Eski Türkçe Bir Kelime: Gacı. *Gazi Türkiyat*, 1(2), 113-120.
- Başkan, Ö. (1968). İnsan Dilinin Doğuşu. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 16, 143-156.
- Chomsky, N. (2009). *Bilgi Sorunları ve Dil Managua Dersleri*. (Türkçesi: Veysel Kılıç) İstanbul: bgst Yayınları
- Chomsky, N. (2014). *Dilin Mimarisi*. (çev. İsa Kerem Bayırlı). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Clauson, G. S. (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*. London: Oxford at The Clarendon Press.
- Çapan, S. (1996). Bilişsel Gelişim ve Dil Edinimi. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 7, 284-287.
- Demirci, K. (2015) En Az Çaba Yasası ve Kazak Türkçesindeki Yaygın Örnekleri. *Bilig*, 72, 25-42.
- Eker, S. (2005). *Çağdaş Türk Dili*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Eratalay, S. (2021). *Tarihsel Dilbilim ve Türkçe*. Ankara: Gece Kitaplığı
- Ergin, M. (2019). *Türk Dil Bilgisi* İstanbul: Boğaziçi Yayınları
- Genishi, C. "Young Children's Oral Language Development" <https://www.readingrockets.org/topics/early-literacy-development/articles/young-childrens-oral-language-development> [Erişim tarihi: 12.11.2023].
- İlhan, N. (2005). Çocukların Dil Edinimi, Gelişimi ve Dile Katkıları. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), 155-160.
- Karaağaç, G. (2012), *Türkçenin Dil Bilgisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Küçük, S. (2016). Derleme Sözlüğü'nde Çocuk Diline Ait Adlandırmalar. *Turkish Studies (Elektronik)*, 11(10), 423-442.
- Mukherji, N. - vd. (2014) *Noam Chomsky Dilin Mimarisi*. İstanbul: Boğaziçi Yayınevi

- Paylan, K. (2015). *Türkçede Kelime Türetme Yollarına Genel Bir Bakış*. Yüksek Lisans Tezi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi
- Ruhlen, M. (2017). *Dilin Kökeni: Ana Dilin Gelişimi*. Ankara: Hece Yayınları.
- Temizyürek, F. (2008). Çocukta Dil Gelişim Süreci. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, (7), 169-176.
- Tombul, A. E. (2014). *Dessalles, Jean-Louis vd. (2014), Dilin Kökenleri* (Çev. Atakan Altınörs), Ankara: Bilge Kültür Sanat Yayınları, 112 s. 239-241. *Gazi Türkiyat*, 1(14).
- Topbaş, S. (1996). Sesbilgisi Açısından Dil Edinim Süreci. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 7, 295-309.
- Topbaş, S. (2005). *Sesbilgisel Gelişim*. (ed. S. Topbaş). *Dil ve Kavram Gelişimi*. Ankara: Kök Yayıncılık, 61-89.
- Topbaş, S. (2006). Türkçe Sesletim-Sesbilgisi Testi: Geçerlik-güvenirlilik ve standardizasyon Çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 21(58), 39-56.
- Türkçe Sözlük* (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Uygur, M. (1988). *"Pınarın Türkçesi" Dil Yazıları II*. Ankara: TDK Yayınları.
- Üstün, E. ve Akman, B. (2003). Üç Yaş Grubu Çocuklarda Kavram Gelişimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(24), 137-141.
- Yapıcı, Ş. (2011). Çocukta Dil Gelişimi. *Journal of Human Sciences*, 8(1), 1-17.
- Zülfikar, H. (1995). *Türkçede Ses Yansımaları Kelimeler: İnceleme-Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.